

УДК: [37:303.443]:37.015.31:7:[053.4:373.2]

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-1243-6069>

Вікторія Рагозіна,

кандидат педагогічних наук,
повідний науковий співробітник лабораторії дошкільної освіти і виховання,
Інститут проблем виховання НАПН України,
м. Київ,
Україна

ТЕХНОЛОГІЯ ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ В УМОВАХ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

***Анотація.** У статті презентовано технологію педагогічного супроводу художньо-естетичного розвитку дітей раннього віку в умовах освітнього процесу у закладах дошкільної освіти як систему взаємопов'язаних складових, що сприяють поетапному розгортанню процесу художньо-естетичного розвитку дитини раннього віку в художньо-естетичній діяльності. З огляду на пряму залежність фізичного, психічного і особистісного розвитку дітей раннього віку від дорослих і їх участі у життєдіяльності дитини, наголошено на необхідності такого підходу у навчанні дітей як педагогічний супровід, коли дитина виступає рівноцінним партнером вихователя, який створює умови для її розвитку в значущих для дитини видах діяльності на засадах партнерської взаємодії і співробітництва.*

Означено педагогічні умови художньо-естетичного розвитку дітей раннього віку, зреалізовані технологією, що впроваджувалася у освітньому процесі закладів дошкільної освіти м. Суми і Сумської області (2020 –2021 р.р.) на підґрунті спеціально розроблених змісту, форм і методів роботи вихователів з дітьми раннього віку, спрямованих на розвиток їх художнього сприймання, виявлення естетичних емоцій у різновидах художньо-естетичної (образотворчої) діяльності.

Розкрито зміст роботи вихователів впродовж трьох етапів формувального експерименту. На підготовчо-організаційному етапі започатковано підготовку вихователів до роботи у групах раннього віку, з цим: вихователів ознайомлювали з сучасними науковими підходами щодо розвитку дитини раннього віку та перебігу образотворчої діяльності у цей віковий період, технологією художньо-естетичного розвитку дітей раннього віку та методиками, зокрема, сприймання і обговорення художніх творів, декоративної діяльності та іншими. Акцентовано увагу на переорганізацію розвивального середовища у групах раннього віку відповідно сучасних орієнтирів (маркування простору групи, звукових і візуальних сигналів та ін.), впровадження сучасного навчально-методичного забезпечення. З метою забезпечення системності і послідовності педагогічних впливів на технологічному етапі розроблено щомісячні карти супроводу образотворчої діяльності дітей раннього віку з домінантами формувальної роботи на кожний місяць, форматами активностей дітей впродовж дня. На

результативному етапі виявлено позитивні зрушення на рівні всіх учасників освітнього процесу – дітей, вихователів і батьків.

***Ключові слова:** технологія педагогічного супроводу, художньо-естетичний розвиток, діти раннього віку, заклади дошкільної освіти.*

Вступ. Актуальність вивчення проблематики художньо-естетичного розвитку дітей у ранньому дитинстві не викликає заперечень, з огляду на її недостатнє висвітлення в сучасних наукових і науково-методичних працях. Причиною є практична відсутність ґрунтовних комплексних розвідок цієї теми, на кшталт широкоаспектних психолого-педагогічних досліджень, здійснених у середині ХХ століття командою вчених (М. Щелованов, Н. Аксаріна та ін.), що охоплювали і художньо-естетичне виховання дітей (Н. Ветлугіна та ін.).

Потреба у вивченні дитини раннього віку, яка живе у ХХІ столітті і потребує не тільки догляду, а кардинально нових підходів у її розвитку, навчання і виховання, спонукає світову педагогічну спільноту запроваджувати рішучі кроки у напрямі прийняття законодавчих документів світового рівня, об'єднання науковців і практиків різних країн у вирішенні важливих питань догляду і освіти дітей раннього віку, що засвідчують міжнародні конференції, проєкти, зокрема й за участю ООН, ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ.

Цінним внеском у справу розвитку і освіти дітей раннього віку є здійснювані дослідження лабораторією дошкільної освіти і виховання Інституту проблем виховання НАПН України у межах науково-дослідної роботи «Виховання дітей раннього віку у закладах дошкільної освіти різних типів» (2019-2021 р.р.) і інноваційного освітнього проєкту всеукраїнського рівня «Педагогічні умови становлення і розвитку особистості на ранній етапах онтогенезу» (2019-2022 р.р.). Партнерами лабораторії виступають заклади дошкільної освіти України (далі ЗДО), що апробують наукові розробки науковців лабораторії у групах раннього віку (далі ГРВ) (за сприяння обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти).

Згідно планів науково-дослідної роботи у період 2019-2020 р.р. було опрацьовувано теорію та здійснено констатувальний експеримент [2].

Мета та завдання. Проведений констатувальний експеримент і його результати показали необхідність розробки технології супроводу художньо-естетичного розвитку дітей раннього віку її впровадження в освітньому процесі ЗДО, що визначає мету даної статті. Досягнення цієї мети потребує вирішення низки завдань: розробка технології, що передбачає розроблення змісту, форм і методів супроводу розвитку дітей – навчально-методичного забезпечення; методична підготовка вихователів ЗДО до роботи з дітьми раннього віку, моніторинг діяльності вихователів, опрацювання проміжних і кінцевих результатів етапу формувального експерименту.

Методи дослідження. Технологія вибудовувалась на теоретико-методологічних засадах: особистісно-орієнтованого, діяльнісного, культурологічного, компетентнісного підходів; теоретичних засад художньо-естетичного розвитку дитини (А. Бакушинський, Н. Ветлугіна, Т. Казакова, Т. Комарова, І. Ликова, В. Мухіна, Н. Сакуліна, Є. Фльоріна та ін.), сучасних досліджень художньо-естетичного розвитку дітей раннього віку (Г. Григорьєва, О. Дронова, Т. Казакова, І. Ликова та ін.), а також принципів художньо-естетичної діяльності (естетизації предметно-розвивального середовища і побуту, культурного збагачення змісту зображувальної діяльності, взаємозв'язку продуктивної діяльності з іншими видами дитячої активності, інтеграції різновидів образотворчого мистецтва і художньої діяльності, естетичної орієнтованості на загальнолюдські цінності, збагачення сенсорно-чуттєвого досвіду, організації тематичного простору, взаємозв'язку узагальнених уявлень і способів дій, що сприяє створенню художнього образу, природньої радості естетичного сприймання, відчуття і діяння (І. Ликова) .

Серед використаних у дослідженні методів: формувальний експеримент, в ході якого реалізовувалися педагогічні умови і технологія; технологія художньо-

естетичного розвитку дітей раннього віку як основний педагогічний інструментарій, а також семінари, консультації, навчальні відео, професійний master mind, щоденники самоаналізу як форми навчання і зворотного зв'язку вихователів і куратора під час реалізації художньо-естетичного розвитку дітей; у якості методів роботи вихователів з дітьми виступали заняття, активності (індивідуальні, підгрупові, загальногрупові), вільна художня діяльність, художні ігри, вправи, завдання.

Дослідження здійснювалось під нашим патронатом (2020 – 2021 н. р.) на базі ЗДО Сумщини (Сумський ДНЗ (центр розвитку дитини) № 26 «Ласкавушка», Сумський ДНЗ (центр розвитку дитини) № 28 «Ювілейний», Сумський ДНЗ (центр розвитку дитини) № 13 «Купава») і Сумської області (Роменський ДНЗ (ясла-садок) № 4 «Малютко», Роменський ДНЗ (ясла-садок) № 9 «Фіалка»). Координатором експериментальної роботи в області виступила методист навчально-методичного відділу координації освітньої діяльності та професійного розвитку Сумського ОІППО Міщенко Л.Б.

Результати дослідження. З поміж існуючих у мистецькій педагогіці підходів навчання дітей – педагогічний супровід (супровід-співробітництво, супровід-ініціювання), обмежене керівництво, цілеспрямоване навчання [6]. Враховуючи пряму залежність фізичного, психічного і особистісного розвитку дітей раннього віку від дорослих і їх участі у життєдіяльності дитини, нами обрано *супровід художньо-естетичного розвитку дітей раннього віку*. За такого підходу дитина виступає рівноцінним партнером вихователя, який створює умови для її розвитку в значущих для дитини видах діяльності на засадах співробітництва і партнерства. Як зазначає О. Половіна, супровід-співробітництво передбачає можливості планування мистецької діяльності дитиною і дорослим, співтворчість і рефлексію, а пріоритетом стає «...прояв особистої позиції дитини, ініціативність творчого самовираження, акцент на власних унікальних якостях вихованців» [6, с. 3].

Розроблену нами *технологію педагогічного супроводу художньо-естетичного розвитку дитини раннього віку в умовах освітнього процесу у ЗДО* розглядаємо як систему взаємопов'язаних складових, що сприяють поетапному розгортанню процесу художньо-естетичного розвитку дитини раннього віку в образотворчій діяльності в єдності змісту, форм і методів роботи вихователів, спрямованих на розвиток художнього сприймання дитини, виявлення нею естетичних емоцій у різновидах художньо-естетичної діяльності (табл. 1).

Таблиця 1

Технологія педагогічного супроводу художньо-естетичного розвитку дитини раннього віку в умовах освітнього процесу ЗДО

Лінії	Педагогічні умови:		
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Запровадження внутрішньовидової (види образотворчої і художньо-естетичної діяльності) і зовнішньовидової (художньо-естетичної (образотворчої) діяльності з руховою, пізнавальною, комунікативною і мовленнєвою) інтеграції змісту діяльності. 2. Взаємозв'язок сприймання художніх творів з художньо-продуктивною діяльністю (малювання, ліплення, аплікація, декоративна діяльність, конструювання). 3. Ампліфікація художньо-естетичного розвитку дитини раннього віку через конструювання спеціальних змісту і форм образотворчої діяльності в умовах освітнього процесу ЗДО різних типів. 4. Застосування вихователями системи спеціальних художніх ігор, вправ і завдань, спрямованих на формування ручних умінь, художньо-технічних прийомів і способів зображення, що сприяє створенню елементарного художнього образу. 5. Створення в ЗДО розвивального художньо-естетичного середовища, максимально сприятливого для художньо-естетичного розвитку дитини раннього віку. 6. Професійна взаємодія вихователів ГРВ ЗДО з науковцями (науковими співробітниками лабораторії дошкільної освіти і виховання ІПВ НАПН України). 		
	Складові технології (компонент «Образотворче мистецтво»)		
	Зміст	Форми	Методи

Вихователі	Знання вікових особливостей дітей раннього віку; Опанування методик і технологій розвитку дитини раннього віку; Опанування методик і технологій художньо-естетичного розвитку дитини раннього віку	Навчально-методичні семінари, вебінари; Формувальний експеримент; Консультації з науковцями; Навчально-методичний кейс (дидактичні матеріали, відео, аудіоматеріали); Професійний master mind (форма групового навчання); Щоденники самоаналізу проведених активностей з дітьми; Форми зворотнього зв'язку з куратором (запис занять на відео, відеоконференції, консультації телефоном); Звітні форми роботи (презентації найкращого педагогічного досвіду, есе, конспекти занять, виступи на конференціях, семінарах).	Спостереження за дітьми; Фасилітована дискусія; Обговорення процесу і результатів проведених активностей з колегами; Самоаналіз занять; Самонавчання (опрацювання літератури, самоаналіз занять, вивчення педагогічного досвіду).
Діти	Навчально-методичне забезпечення художньо-естетичного розвитку дітей у ГРВ в ЗДО	Заняття зображувальною діяльністю (індивідуальні, підгрупові); сприймання художніх творів (загальногрупові); Вільна художня діяльність; Художньо-ігрові активності; Художньо-експериментальні активності.	Художні ігри; Художні вправи; Художні завдання; Художні експерименти.

Було визначено шість педагогічних умов художньо-естетичного розвитку дітей у ГРВ в ЗДО різних типів (див. табл. 1). *Перша педагогічна умова* впроваджувалась через конструювання змісту різних видів діяльності, інтегрованих навколо домінантної змістової лінії «Образотворча діяльність». *Друга педагогічна умова* передбачала використання спеціально підібраних художніх творів (живопис, скульптура малих форм, ілюстрації до казок і віршів) та використання авторської технології «Вчимося у майстрів», що включає етапи: сприймання художніх творів дитиною разом з дорослим і художні ігри за мотивами художнього твору, опанування дітьми елементарних прийомів зображення, доповнення зображення із використанням набутих дітьми первинних способів зображення. З метою виконання *третьої педагогічної умови* художньо-естетичний розвиток дітей відбувався з використанням вихователями навчально-методичного забезпечення, розробленого науковцями. *Четверта педагогічна умова* забезпечувалась шляхом уведення в освітній процес спеціальних художніх

ігор, вправ і завдань, спрямованих на формування ручних умінь, художньо-технічних прийомів і способів зображення, що сприяло створенню дітьми елементарного художнього образу. З метою реалізації *п'ятої педагогічної умови* було запропоновано різні варіанти зонування і оформлення середовища у ГРВ. *Шоста педагогічна умова* передбачала участь учасників експериментальної роботи у наукових і навчально-методичних заходах; мережеву взаємодію вихователів України у професійній групі Фейсбук «Маленькі долоньки»; запровадження інноваційних форм самонавчання і професійного самовдосконалення вихователів (челенджі, професійний master mind) [14]. Педагогічні умови поетапно реалізовувалися впродовж *підготовчо-організаційного, технологічного і результативного* етапів *формування експерименту*; кожен з етапів мав свої завдання; відповідно добирався педагогічний інструментарій.

На **підготовчо-організаційному етапі** відбувалась підготовка вихователів до роботи з дітьми, налагоджувалась організація роботи з художньо-естетичного розвитку у ГРВ ЗДО. Робота здійснювалась одночасно за кількома напрямками.

Спершу слід було *актуалізувати знання вихователів та надати їм осучаснену інформацію щодо перебігу образотворчої діяльності* у проміжку від 1 до 3-х років (дозображувальний період), ознайомити з сучасними науковими підходами до розвитку дитини раннього віку (*семінари-практикуми*). Зокрема, було акцентовано увагу на тому, що в даний період здатність до художньо-образного вираження тільки розвивається, а графічна діяльність щопівроку має змінні риси. Так, малюки від 1 до 2-х років тягнуться до олівця, крейди та ін., і наслідуючи дорослого, наносять непевні сліди на папері. Діти 2-2,5 років проявляють більший інтерес до художніх інструментів і матеріалів, при цьому більше зацікавлюються процесом нанесення штрихів, каркулей ніж результатом. Саме у багаторазових повторях руху руки з олівцем чи пензлем проявляється руховий ритм. Діти 2,5-3 років вже впевненіше і ритмічніше орудують олівцем, у

їх малюнках з'являються різнонаправлені лінії і штрихи, дугоподібні лінії, спіралі, яким діти дають «назви», однак, повторити намальоване дитина ще не може. Перехід на наступний рівень у розвитку зображення засвідчують замкнені у колоподібну на інші форми лінію (приблизно на кінець 3-го року життя) [9].

Вихователям були надані організаційно-методичні настанови щодо початку *формульовального етапу дослідження і його завдань, педагогічного інструментарію (технологія), організації художньо-естетичного розвитку дітей (стартовий, проміжні семінари)* [1]. Теоретико-методичним підґрунтям для вихователів стали статті науковців [3; 10; 13; 15; 16; 17].

Робота з дітьми розпочиналась із *переорганізації розвивального середовища у ГРВ* відповідно нових орієнтирів (маркування простору групи, звукових і візуальних сигналів). Вихователі знайшли варіанти осучаснення середовища своїх груп, зокрема, можливості організації і облаштування осередків, оптимізації робочого місця дітей під час художньо-продуктивної діяльності, місць просушки і зберігання дитячих робіт, їх презентування батькам, художніх ігор [1].

Наступним завданням стало опанування вихователями сучасних *технологій і методик художньо-естетичного розвитку дітей раннього віку* (під час семінарів-практикумів – онлайн) [7; 8; 10; 14]. Основоположною є технологія сприймання і обговорення художніх творів з дітьми раннього віку; її етапи: передсприймання або введення дітей у картину; сприймання художнього твору; оповідку за темою картини; художні ігри з картиною; післясприймання – ігри біля картини [7]. Розумінню суті технології сприяли записані куратором *установче і навчальні відео* з рекомендаціями і прикладами роботи з дітьми, *навчальні відео* з формулюванням методичних питань для колективного обговорення у *професійних master mind*.

Відповідно для вихователів були виділені *напрями роботи з дітьми* у розвитку їх образотворення: розглядати з дітьми твори живопису, ілюстрації, коротко розповідати про їх зміст; надавати можливості маніпуляцій з художніми

матеріалами; формувати елементарні художньо-технічні уміння у міні-іграх; організувати вільну художню діяльність і обговорювати її з дитиною [4; 16]. Для щоденної роботи вихователів науковцями розроблено *навчально-методичне забезпечення розвитку дітей раннього віку у ГРВ*, що налічувало: тематичний план для роботи з дітьми на рік, освітні завдання на кожний тиждень і щотижневі карти організації життєдіяльності дітей з представленими пріоритетних видів діяльності та форматами активностей дітей впродовж дня (індивідуальний, підгруповий і загальногруповий), рекомендації по роботі з батьками та методичні рекомендації щодо проведення ними щоденних активностей з дітьми. Всі матеріали вибудовувалися на основі блочно-тематичного планування [1]. Так, тема кожного місяця опрацьовувалась з дітьми впродовж 4-х тижнів; вихователі мали чітке розуміння освітніх завдань і змісту роботи на кожний день, що реалізовувався у індивідуальному, підгруповому і загальногруповому форматах (таблиця 2).

Таблиця 2

Організація художньо-естетичної (образотворчої) діяльності у ГРВ

<p><i>Освітні завдання з розвитку дітей 3-го року життя в образотворчій діяльності.</i> Заохочувати дітей розглядати ілюстрацію, слухати оповідку, показувати предмети, персонажів та імітувати їх дії. Зацікавлювати дітей художніми іграми-експериментами. Вправляти дітей проводити прямі вертикальні лінії-мазки пензликом («бурульки») і наносити окремі мазки-«краплинки» шляхом прикладання ворсу пензлика до площини паперу («бурулька плаче»). Формувати вміння розкачувати качалочку так, щоб вона набувала форми конусу («бурулька»), розміщувати під паперовим «дахом» та приліплювати її вертикально, тоншим кінцем до низу. Ознайомити із прийомом скручування качалочки і перетворення її у більш об'ємну «льодяну» бурульку. Розвивати навички проведення різних ліній – пальчиками, олівцями, фломастерами.</p>	<p>Місяць: березень. Тема місяця: Весна прийшла Тиждень: 1 Тема тижня: Вода біжить</p>
--	--

<p>День тижня: <i>понеділок.</i> Художньо-естетична (образотворча) діяльність (індивідуальна)</p>	<p>День тижня: <i>середа.</i> Художньо-естетична (образотворча) діяльність_(підгрупова)</p>	<p>День тижня: <i>п'ятниця.</i> Художньо-естетична (образотворча) діяльність_(загальногрупова)</p>
<p><u>Малювання. «Бурульки»</u> (тонований картон,</p>	<p><u>Ліплення. «Бурульки»</u> (пластична маса для</p>	<p><u>Сприймання художнього твору</u> (Д.Золан. Бурульки). Слухання оповідки</p>

<p>гуаш, пензлик). Розгляньте та обговоріть з дитиною ілюстрацію, на котрій зображено дівчинку, яка милується бурульками і ловить краплинки води, що скачують із них. Запропонуйте взяти пензлик і намалювати бурульки, з яких крапає водичка. Хай дитина спочатку пальчиком покаже крижані утворення, а потім умочить пензлик у фарбу і зробить довші та коротші вертикальні мазки, орієнтуючись на задалегідь нанесені вихователем світлі штрихові лінії – майбутні «бурульки». Краплинки, що скачують з нижніх частин бурульок, дитина створює шляхом довільного прикладання ворсу пензлика до площини аркуша. Спонукайте вихованця показати довгі і короткі бурульки і постукати пальчиком так, ніби це звук краплинок.</p>	<p>ліплення, картон). Розгляньте з вихованцями ілюстрацію, розкажіть історію про дівчинку і бурульки. Хай діти покажуть на ілюстрації, як бурульки звисають з-під даху будинку. Запропонуйте зліпити «крижані» бурульки. Для цього діти самостійно обирають колір пластичної маси для своєї бурульки. Після цього вибраний шматок маси розкачують у качалочку так, щоб один кінець був загостреним і прикріплюють її до площини із зображенням даху будинку. Спонукайте дитину зліпити кілька бурульок різної довжини. Покажіть, як скрутити їх, аби вони стали більше схожі на крижані утворення. Хай діти прикріплюють свої бурульки до «даху». За бажанням можна утворити маленькі кульки, які слугуватимуть «краплинками» і приліпити їх під бурульками.</p>	<p>за ілюстрацією: <i>Закінчилася зима. Ще багато снігу вкриває землю. Сніг лежать на дахах будинків і будиночків. Надворі ще холодно. Вийшла дівчинка на прогулянку. Щоб не змерзнути, вдягла теплі речі. Що вдягнула дівчинка? Шубку з капюшоном, штанці і чобітки.</i></p> <p><i>А що ж це за такі цікаві «олівці» утворилися під дахом? Та це крижані бурульки! Вони довгі і короткі, а ще прозорі. Доторкнулася дівчинка до бурульок пальчиками: - Ой, які холодні!</i></p> <p><i>А чому з них крапає водичка? Сонечко пригріває, лід тане і бурульки крапають: крап-крап-крап! Підставила дівчинка долоньку, піймала краплинки. Задивилась дівчинка на бурульки: - Як вони блищать на сонечку!</i></p> <p><u>Художні ігри за ілюстрацією:</u> 1. Покажи дівчинку. Покажи у дівчинки шубку, чобітки. Що робить дівчинка? Вона присіла. Як дівчинка простягнула руку до бурульки? Ось так.</p> <p>Покажи довгу бурульку. Покажи короткі бурульки.</p> <p>Простеж пальчиком на картині: як стікає водичка по бурульці – зверху вниз.</p> <p>2. <u>Гра біля ілюстрації:</u> «Моя рука – бурулька»: зігнути ліву руку у лікті. Правою рукою показувати пальчиками рух водички по руці - «як стікає водичка» і потім пальчиком у повітрі відтворювати крапельки – «крап-крап-крап!».</p> <p>Варіант гри: показувати пальчиками чи пальчиком у повітрі «як стікає водичка з бурульки».</p>
---	--	---

Картотека активностей

Художньо-естетична (образотворча) діяльність

Серія художньо-експериментальних вправ «Кольорові експерименти». Малювання підфарбованою водичкою. Запропонуйте роздивитися ілюстрацію. Скажіть, що весною, коли тане сніг, на землі утворюється багато струмочків. Запропонуйте дітям білу тацю, і невелику кількість підфарбованої води у прозорих стаканчиках - кількох кольорів. Хай дитина накапає ложечкою на тацю підфарбовану воду і малює пальчиками по білій таці струмочки, калюжки, доріжки, дощик та ін.

Серія художньо-ігрових вправ на розвиток ручної вмілості «Умілі рученята». Вправи

на розвиток ручної вмілості і відчуття ритму «Крапають бурульки». Запросіть дітей переглянути коротке відео із крапанням бурульок. Запропонуйте намалювати як крапають бурульки – на поверхні всього аркушу паперу фломастером одразу нанести багато крапочок («краплинок»).

Відбувалося *переформатування роботи вихователів* з дітьми раннього віку: збільшенням частки підгрупових, індивідуальних *форм роботи* і зменшення загальногрупових. У образотворчій діяльності індивідуально відпрацьовувалися елементарні художньо-технічні прийоми, що потім використовувалися дітьми у групі під час створення художніх робіт. У колективному форматі організовувалося тільки споглядання і обговорення картин, ігри за їх мотивами. Успішність розвитку дитини забезпечувалась завдяки тісній взаємодії вихователів з батьками на засадах партнерства: батьків ознайомлювали із завданнями розвитку дітей впродовж місяця, надавалася *щомісячна карту справ батьків з дітьми*, що включали різноманітні художньо-естетичні активності –мікро-завдання кожного дня.

У перебігу **технологічного етапу** акцент був зроблений на налагодження системної і послідовної роботи з художньо-естетичного розвитку дітей. Щоб допомогти вихователям одночасно тримати у полі зору різні види образотворчої діяльності, дидактичні завдання щодо тих чи інших художніх вправ і ігор у різних форматах, куратором розроблялися щомісячні *карти супроводу образотворчої діяльності дітей раннього віку з домінантами формувальної роботи у ГРВ* на кожний місяць. Наводимо приклад такої карти на березень (*таблиця 3*).

Таблиця 3

Домінанти формувальної роботи у ГРВ ЗДО

Домінанти розвитку і засоби	Завдання художнього розвитку дітей	Березень 2021 р., тижні
1. Ознайомлення з художніми матеріалами і інструментами. Надання уявлення про засоби образотворчої	Ознайомлення дітей з різними художніми матеріалами і інструментами; апробування їх у різноманітних вправах, іграх, завданнях. Формування вмінь правильного утримування художніх інструментів. Навчання елементарних способів створення зображення.	1 т-нь. Малювання підфарбованою водою на тацях. 4 т-нь. «Змішуємо фарби». 4 т-нь. «Малювання по вологому паперу».

<p>виразності <i>(Серія «Кольорові експерименти».</i> <i>Художньо-експериментальні і вправи)</i></p>	<p>Надання уявлень про засоби образотворчої виразності (колір, форма).</p>	
<p>2. Розвиток ручної вмільності в ОБД (умінь для створення зображень в різних видах ОБД) <i>(Серія «Умілі рученята».</i> <i>Серія художньо-ігрових вправ на розвиток ручної вмільності)</i> <i>(Серія «Зіркі оченята».</i> <i>Серія художньо-ігрових вправ на розвиток координації руки і ока)</i></p>	<p>Формування вмінь: наносити штрихи на аркуш паперу, не відриваючи олівець від аркушу, здійснюючи при цьому рівномірні рухи рукою; штрихувати предмет, зображений контуром, не виходячи за його межі; наносити ритмічні мазки (пензликом) чи штрихи (графічними матеріалами – олівцем, фломастером та ін.), заповнюючи всю площину аркуша; елементарних вмінь роботи з безпечними ножицями – здійснювати надрізи на картоні, який тримає вихователь; наносити клей на готові деталі і приклеювати їх до основи зображення; відривати більші і менші шматки пластичних матеріалів, змінати, відривати їх, прикріплювати до основи зображення; відривати шматок і скочувати його у округлу форму та «качалочку» і «морквинку» та ін. прості форми («бубличок», «плескачик»).</p>	<p>1 т-нь. Художньо-ігрова «Моя рука - бурулька». 1 тиждень. «Крапають бурульки». 2 т-нь. Художньо-ігрові вправи з картиною (Л. Тептяєва «Сонячні зайчики») 2 т-нь. Художньо-ігрова вправа з картиною «Сонечко із промінцями». 3 т-нь. «Полосатий котик». 3 т-нь. «Клубочки».</p>
<p>3. Формування першооснов сприймання і обговорення художніх творів <i>(Серія занять СХТ, художні ігри за картиною і біля неї)</i></p>	<p>Заохочувати дітей розглядати твори живопису, ілюстрації, скульптури малих форм; слухати оповідки за художнім твором; показувати персонажів та частини зображення. Зацікавлювати дітей художніми іграми за картиною та біля неї.</p>	<p>1 т-нь. Д. Золан. «Бурульки». 2 т-нь. К. Бабок. «Моя корівка». 3 т-нь. О. Кваша. «Вербові котики». 4 т-нь. П. Паркер «Мильні бульбашки».</p>
<p>4. Формування елементарних вмінь створення художніх образів (малювання, ліплення, аплікація, конструювання).</p>	<p>Див. НМЗ_освітні завдання: Березень 1 –4 тижні;</p>	<p>1 т-нь. Малювання «Бурульки». 2 т-нь. Ліплення «Бурульки». 2 т-нь. Малювання «Сонечко». 2 т-нь. Малювання «Сонячна корівка». 3 т-нь. Аплікація «Весняні котики». 3 т-нь. Малювання «Міміза». 4 т-нь. Малювання</p>

		«Калюжки». 4 т-нь. Аплікація «Мильні бульбашки».
5. Формування елементарних умінь створення художніх образів (декоративне малювання, ліплення)	Закладати першооснови декоративної діяльності (формувати вміння елементарного прикрашання і оздоблення зображених предметів, об'єктів)	2 т-нь. Малювання «Корівка». Художні ігри (Примітка: з використанням Альбому)

(Примітка: Умовні позначення: ГРВ – групи раннього віку; ЗДО – заклади дошкільної освіти; НМЗ – навчально-методичне забезпечення; ОБД – образотворча діяльність; Альбом [11].

Як помітно з карти супроводу, засобом опанування дитиною технічних умінь роботи з художніми матеріалами і інструментами є *система спеціально розроблених завдань, ігор, вправ* – вони поєднувалися у 6-ть серій з відповідними завдання розвитку образотворення дітей кожна (див. таблицю 3, пункт 2). Наприклад, серія «Умілі рученята» включала художньо-експериментальні вправи, покликані ознайомлювати дітей з різними художніми матеріалами і інструментами, апробувати їх у різноманітних вправах [4].

У навчанні дітей технічним прийомам і способам отримання елементарних художніх образів вихователям допомагали виокремлені *специфічні методи і прийоми роботи* з дітьми раннього віку. Так, застосовувалися: методи художньо-технічної дії (метод прямої дії – «рука в руці»; метод наслідувальної дії; метод пізнавальної дії – «предметні маніпуляції»); методи пропедевтично-зображувальної дії (спонукання до створення первинного художнього образу дітьми): зображувально-ігровий – «малювання-розповідання»; художньо-ігровий – обігрування створених художніх образів [16].

Опановані дітьми технічні вміння у процесі ігор та вправ, реалізовувалися під час виконання *завдань художньо-продуктивною діяльністю* (див. таблицю 3, пункт 4), що дозволяло нарощувати їхні художні вміння.

Під час формувального етапу відбувалося *залучення дітей до декоративної діяльності*, що є нетрадиційним для художніх занять з дітьми такого віку. Про

причини цього зазначено у статті [8]. З огляду на необхідність реалізації природної потреби дітей у красі та відтворенні її власноруч у процесі оздоблення, прикрашання предметів і речей у своєму оточенні, вважали доцільним створювати передумови декоративної діяльності і запроваджувати підготовчу роботу з розглядання орнаментованих предметів, ознайомлення малюків з елементарними прийомами декорування предметів, їх зображень та форм, що базується на початкових і доступних дітям цього віку вміннях у малюванні й ліпленні. З цією метою вихователям було запропоновано для роботи з дітьми 3-го року життя *авторський альбом* [11], використання якого сприяло залученню дітей до сприймання творів декоративного мистецтва, опанування елементарних способів і прийомів декоративного малювання й ліплення та використання їх для прикрашання готових форм і частин зображення за мотивами творів митців. *Методичні рекомендації* куратора допомагали вихователям організувати такі заняття в умовах ЗДО. Завдяки цьому малюки створювали простий декор (розфарбовували зображення предмета), наносили елементарний узор (заглибки пальчиком на об'ємні форми з кольорового тіста – кульки, прикрашали плямками зображення предметів – платтячко ляльки та ін.) [10; 11; 14].

У процесі формувального етапу додалися труднощі у вихователів, що було пов'язано із переформатуванням їх стилю взаємодії з дітьми – з керівної на партнерську. Для більш ефективного навчання вихователів куратором було запропоновано *запис на відео занять* і обговорення їх у групі вихователів. Паралельно куратор переглядав відео і записував відеокоментар у форматі *навчального відео*, в якому аналізував заняття і його етапи, реалізацію технології вихователем та стиль взаємодії з дітьми, позитивні моменти заняття, реакції дітей та ін. Проблемні питання методичного характеру обговорювалися у *професійному master mind*, тобто у групах «розумного навчання» – в колі колег. Як виявилось, *master mind* давав більш позитивні результати ніж традиційні форми роботи з

педагогами, оскільки допомагав вихователям активно обговорювати і рефлексувати щодо проведених активностей з дітьми, коригувати прийоми та ін.

Для більш динамічного процесу самонавчання вихователям було запропоновано таку форму відстеження своїх результатів у процесі проведення сприймання і обговорення художніх творів з дітьми як *щоденник самоаналізу*. Алгоритм самоаналізу власних дій дозволяв не вдаватися до самокритики, а конструктивно обмірковувати свої дії і намічати більш конструктивні кроки щодо подальших змін у роботі з дітьми та форм професійного самовдосконалення.

На **кінцевому етапі** формувальної роботи стали наявними позитивні зміни, що засвідчили ефективність запроваджених педагогічних умов і технологій. Так, відзначимо стійкий потяг вихователів до актуалізації знань з проблем розвитку дітей раннього віку, що проявлявся в опрацюванні статей періодики, використання цих матеріалів у своїй роботі, продукування креативних рішень і підходів.

Помітно, що вихователі більш активно відгукнулися на запропоновані куратором заходи наприкінці формувального експерименту. Наприклад, у рамках *челенджу* вихователі надсилали у закриту професійну групу вихователів ЗДО відео з представленням фрагментів активностей з малюками – з власного досвіду, що потім слугувало матеріалом для обговорення у колі колег та на семінарах.

Вихователі прагнули розгортати нові ідеї, використовувати їх на практиці. Так, вихователі з інтересом підійшли до апробації цікавих дидактичних «посібників» для роботи з малюками – *ретро-посібників*: кубик і пазли з картинами, адаптували прийоми роботи з ними у індивідуальному і підгруповому форматі. Наявними були інтерес дітей до таких завдань і їх доцільність у якості художніх ігор на заключному етапі занять з картинами. Натхненним для колег став *творчий проєкт* вихователя Сумського ЗДО-ЦРД (ясла-садок) № 13 «Купава» С. Бідної, яка на основі методики куратора, розробила конспекти занять

і дидактичний матеріал для занять з дітьми з використанням художніх творів декоративного мистецтва сумської мисткині Н. Гудилко.

Збільшилася активність вихователів як учасників конференцій: вихователі виступали з презентаціями свого досвіду на обласній педагогічній студії для вихователів ЗДО області (31.03.2021 р.) «Особливості організації особистісно орієнтованого освітнього процесу в групах раннього віку» на базі Сумського ОШПО, в межах роботи інших Всеукраїнських конференцій, зокрема до Тижня дошкілля (27.09. 2021 р.), де заклади представили свої методичні «цікавинки».

Помітно, що вихователі стали ширше висвітлювати свою роботу з дітьми на сайті ЗДО, сторінках Фейсбук та інших соціальних мережах у різних форматах, що дозволяє ознайомлювати батьків і громадськість з педагогічними новаціями, творчими проєктами та результатами їх реалізації. Так, Сумський ЗДО № 13 на сторінці Фейсбук представив результати міні-проєкту «Чарівний сніговик» та багатьох інших. Цікавою знахідкою Роменського ЗДО № 9 стали віртуальні мандрівки до краєзнавчого музею м. Ромни, де діти і батьки могли познайомитися із творчістю роменського художника і скульптора О. Федько; Сумський ЗДО № 26 апробує музичні руханки для найменших, створені музичними керівниками садка; вихователі Сумського ЗДО № 28 відпрацьовують з дітьми ігрові лабіринти на підлозі, інтерактивну підлогу та ін. розвивальні засоби; Роменський ЗДО №4 втілює ідею проведення занять як костюмованого дійства та ін.

Покращилася взаємодія вихователів із батьками, осучаснилися формати роботи з ними. Наприклад, дієвими в умовах карантину виступають арт-виставки дитячих робіт на скляних поверхнях вікон групових приміщень, що переглядають знадвору батьки та ін.; спілкування в віртуальних групах, обмін художніми роботами своїх дітей. Продуктивним дослідом стало виготовлення батьками з дітьми персонажів лялькового театру і розігрування вистав для батьків та ін.

Окремі результати формувальної частини експериментального дослідження, що засвідчили результати дітей, висвітлено нами у публікаціях [1; 15].

Висновки. Впроваджена технологія педагогічного супроводу художньо-естетичного розвитку дитини раннього віку в умовах освітнього процесу у ЗДО сприяє поетапному розгортанню процесу художньо-естетичного розвитку дитини раннього віку. Доцільним є реалізація технології шляхом розгортання двох взаємопов'язаних ліній (вихователі, діти) у процесі трьох етапів, що передбачало використання спеціально розроблених змісту, форм, методів і прийомів роботи.

Результати впровадження роботи засвідчили позитивні зрушення на рівні всіх учасників освітнього процесу – дітей, вихователів і батьків. Наявними стали якісні показники розвитку дітей раннього віку у образотворчій діяльності (участь у обговоренні картин, художньо-ігрова активність, зображувальні уміння). Про позитивну динаміку свідчить трансформація у ставленні вихователів до розвитку дітей, що ґрунтується на сучасних психолого-педагогічних знаннях, вдумливому підборі змісту і технологій, зміні позицій вихователі у бік взаємодії з дітьми і батьками, професійному самовдосконаленні, застосуванні креативних підходів у роботі і її презентуванні в нових форматах. Посилилась і набула якісних проявів участь батьків у процесі художньо-естетичного розвитку дітей, що стало результатом партнерства вихователів і батьків. Опис формувальної роботи не вичерпано межами цієї статті; подальшого висвітлення потребує розроблений дидактико-методичний супровід розвитку дитини у ГРВ в ЗДО України.

Список використаних джерел

1. Гавриш Н. В., Рагозіна В. В., Васильєва С. А. Моделювання освітнього процесу в групах раннього віку. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : Збірник наукових праць Інституту проблем виховання НАПН України [за ред. І. Д. Беґа, Р. В. Малиношевського]. Івано-Франківськ: НАІР, 2020. Вип. 24. С. 85 – 105.
2. Гавриш Н.В., Рагозіна В.В., Васильєва С.А. Стан розвитку дітей у групах раннього віку в закладах дошкільної освіти: результати констатувального

експерименту. Український педагогічний журнал. Київ : Педагогічна думка, 2020. № 3. С. 69 – 83.

3. Гавриш Н.В., Рагозіна В.В., Васильєва С.А. У фокусі уваги – організація роботи в групах раннього віку. Вихователь-методист дошкільного закладу. Київ : МЦФР-Україна, 2020. № 11. С. 20 – 26.

4. Ragozina V., Hutsan L., Morin O. The development of manual skills in artistic and productive activities: From early age to primary school age. Мистецтво та освіта. Київ : Педагогічна думка, 2019. № 4 (94). С. 36 – 39.

5. Лыкова И.А. Программа художественного воспитания, обучения и развития детей 2-7- лет «Цветные ладошки». М : «КАРАПУЗ-ДИДАКТИКА», 2007. 144 с., 24 л. вкл., переиздание дораб. и доп.

6. Половіна О. Мистецька освіта сьогодні: вибір підходів. Дошкільне виховання. К.: Світич, 2020. № 12. С. 3 – 5.

7. Рагозіна В. В. Вчимося творити у митців: методика художньо-творчої діяльності дитини. Мистецтво та освіта. Київ : Педагогічна думка, 2016. № 1 (79). С. 24 – 30.

8. Рагозіна В. В. Декоративна діяльність як засіб художньо-естетичного розвитку у ранньому і дошкільному віці. Наукові записки. Ред. кол.: В. Ф. Черкасов, В. В. Радул, Н. С. Савченко та ін. Випуск 150. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2017. С. 97 – 103.

9. Рагозіна В.В. Передумови і особливості образотворчої діяльності у ранньому віці. Наукові записки. Ред. кол.: В. Ф. Черкасов, В. В. Радул, Н. С. Савченко та ін. Випуск 152. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2017. С. 126 – 132.

10. Рагозіна В.В. Організація змісту у авторському альбомі «Учимося в майстрів декоративно-ужиткового мистецтва: малюємо, ліпимо. 3-ій рік життя». Інноваційні технології в дошкільній освіті. Збірник наукових статей за матеріалами II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції Переяслав-Хмельницького ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (28 – 29 березня 2019 року) [за заг. ред. Л. О. Калмикової, Н. В. Гавриш]. Переяслав-Хмельницький: ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2019. С.129 – 130.

11. Рагозіна, В. В., Очеретяна Н. В. Учимся в майстрів декоративно-ужиткового мистецтва: малюємо, ліпимо. Третій рік життя. Альбом для дитячої творчості та методичні рекомендації. Київ : Генеза, 2019. 32 с. + 12 с. вкл. (Серія «Маленький митець»).
12. Рагозіна В. В. Педагогічні умови художньо-естетичного розвитку дітей раннього віку в умовах освітнього процесу ЗДО. Зростаюча особистість у смислоціннісних обрисах: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 15 грудня 2020 р.). Івано-Франківськ : «НАІР», 2020. С. 192 – 196.
13. Рагозіна В. В. Перші кроки до мистецтва, або Як організувати художню діяльність дітей раннього віку. Вихователь-методист дошкільного закладу. Київ : МЦФР-Україна, 2020. № 12. С. 4 – 6.
14. Рагозина В.В. Приобщение детей 3-го года жизни к декоративной деятельности: авторская технология «Учимся у мастеров». Профессиональное художественное образование : история, теория, методика, практика. Сборник материалов международной научно-практической конференции, посвященной 60-тилетию факультета искусств Омского государственного педагогического университета. Отв. ред. Ивахнова Л. А. Омск : Издательство ОмГПУ, 2020. С.75 – 77.
15. Рагозіна В. В. Реалізація художнього розвитку дітей раннього віку у ЗДО різних типів: формувальний етап науково-дослідної роботи. Мистецькі пошуки: збірник наукових праць. Випуск 1. Суми : ФОП Цьома С.П, 2021. С. 71 – 76.
16. Рагозіна В. В. Ручна вмільсть дітей раннього віку в образотворчій діяльності: сутність та компоненти. Сучасний виховний процес : сутність та інноваційний потенціал: матеріали звіт. наук. - практ. конф. І-ту проблем виховання НАПН України за 2019 рік/ [За ред. І. Д. Беха, Р. В. Малиношевського]. Івано-Франківськ : НАІР, 2020. Вип. 8. С. 226 – 230.
17. Рагозіна В. В. Як спростити організацію художньої діяльності малюків. Вихователь-методист дошкільного закладу. Київ : МЦФР-Україна, 2020. № 12. С. 6 – 7.

Referenses

1. Havrysh, N.V., Rahozina, V.V., & Vasylieva, S.A. (2020). Modeliuvannia osvitnoho protsesu v hrupakh rannoho viku [Modelling of the educational process in early age groups]. *Teoretyko-*

metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi: zbirnyk naukovykh prats Instytutu problem vykhovannia NAPN Ukrainy, 24, 85–105.

2. Havrysh, N.V., Rahożina, V.V., & Vasyliieva, S.A. (2020). Stan rozvytku ditei u hrupakh rannoho viku v zakladakh doshkilnoi osvity: rezultaty konstatuvalnoho eksperymentu [The state of development of children in early age groups in preschool institutions: the results of the observational experiment]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*, 3, 4 – 7.

3. Havrysh, N.V., & Rahożina, V.V., & Vasyliieva, S.A. (2020). U fokusi uvahy – orhanizatsiia roboty v hrupakh rannoho viku [The focus is on the organization of work with early age groups]. *Vykhovatel-Metodyst*, 11, 20–26.

4. Ragożina V., Hutsan L., Morin O. (2019). The development of manual skills in artistic and productive activities: From early age to primary school age. *Mistetstvo ta osvita*, 4 (94), 36 – 39.

5. Lyikova I.A.(2007). Programma hudozhestvennogo vospitaniya, obucheniya i razvtiya detey 2-7- let «Tsvetnyie ladoshki» [The program of art education, training and development of children 2-7-years "Colored palms". M : «KARAPUZ-DIDAKTIKA», 2007. 144 s., 24 l. vkl., pereizdanie dorab. i dop.

6. Polovina O. (2020). Mistetska osvita sogođni: vibir pidhodiv [Art education today: a choice of approaches]. *Doshkilne vihovannya*, 12, 3 – 5.

7 Ragożina V. V. Vchimos tvoriti u mittsIv: metodika hudozhno-tvorchoyi diyalnosti ditini. *Mistetstvo ta osvita*, 1 (79), 24 – 30.

8. Ragożina V. V. (2017). Dekorativna diyalnist yak zasib hudozhno-estetichnogo rozvitku u rannomu i doshkilnomu vitsi [Decorative activity as a means of artistic and aesthetic development in early and preschool age] . *Naukovi zapiski*. Red. kol.: V. F. Cherkasov, V. V. Radul, N. S. Savchenko ta in. Vipusk 150. SerIya: Pedagogichni nauki. Kropivnitskiy, RVV KDPU im. V. Vinnichenka, 97 – 103.

9. Ragożina V.V. (2017). Peredumovi i osoblivosti obrazotvorchoyi diyalnosti u rannomu vitsi [Prerequisites and features of art at an early age]. *Naukovi zapiski*. Red. kol.: V. F. Cherkasov, V. V. Radul, N. S. Savchenko ta In. Vipusk 152. Seriya: Pedagogichni nauki. Kropivnitskiy, RVV KDPU Im. V. Vinnichenk, 126–132.

10. Ragożina V.V. (2019). Organizatsiya zmistu u avtorskomu albomi «Uchimosya v maistriv dekorativno-uzhitkovogo mistetstva: malyuEmo, lipimo. 3-iy rik zhittya» [Organization of content in the author's album "Learning from the masters of decorative and applied arts: draw, sculpt. 3rd year of life "]. Innovatsiyni tehnologiyi v doshkiiniy osviti. Zbirnik naukovih statey za materialami II Mizhnarodnoyi naukovo-praktichnoyi Internet-konferentsiyi Pereyaslav-Hmelnitskogo DVNZ «Pereyaslav-Hmelnitskiy derzhavniy pedagogIchniy universitet imeni Grigoriya Skovorodi», 28-29 bereznya 2019 roku. Za zag. red. L.O. Kalmikovoyi, N.V. Gavrih. Pereyaslav-Hmelnitskiy. Pereyaslav-Hmelnitskiy DVNZ «Pereyaslav-Hmelnitskiy derzhavniy pedagogIchniy universitet imeni Grigoriya Skovorodi», 129 – 130.

11. Rahożina, V.V., & Ocheretiana, N.V. (2019). Uchymosia v maistriv dekoratyvno-uzhytkovoho mystetstva: maliuemo, lipymo. Tretii rik zhyttia. Albom dlia dytiachoi tvorchosti ta metodychni rekomendatsii [We learn from masters of decorative and applied arts: we draw, sculpt. The third year of life. Album for children's creativity and methodical recommendations]. Kyiv: Heneza.

12. Ragożina V. V. (2020). Pedagogichni umovi hudozhno-estetichnogo rozvitku dItey rannogo viku v umovah osvitnogo protsesu ZDO [Pedagogical conditions of artistic and aesthetic development young children in the educational process of ZDO]. Zrostayucha osobistist u smislotsinnisnih obrisah: materiali Mizhnarodzhnoyi naukovo-paktichnoyi konferentsiyi (m. Kiyiv, 15 grudnya 2020 r. Ivano-Frankyvsk : «NAIR», 192 – 196.

13. Ragozina V. V. (2020). Pershi kroki do mistetstva, abo yak organizuvati hudozhnyu diyalnist ditey rannogo viku [The first steps to art, or How to organize the artistic activities of young children]. *Vihovatel-metodist doshkilnogo zakladu*, 12, 4 – 6.
14. Ragozina V.V. (2020). Priobschenie detey 3-go goda zhizni k dekorativnoy deyatelnosti: avtorskaya tehnologiya «Uchimysya u masterov» [Involvement of children of the 3rd year of life in decorative activity: author's technology "Learning from masters"]. *Professionalnoe hudozhestvennoe obrazovanie : istoriya, teoriya, metodika, praktika. Sbornik materialov mezhdunarodnoy nauchno-prakticheskoy konferentsii, posvyaschenoy 60-tiletiyu fakulteta iskusstv Omskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta. Otv. red. Ivahnova L. A. Omsk*, 75 – 77.
15. Ragozina V. V. (2021). Realizatsiya hudozhnogo rozvitku ditey rannogo viku u ZDO rIznih tipIv: formuvalniy etap naukovo-doslidnoyi roboti [Realization of artistic development of young children in ZDO of different types: formative stage of research work]. *Mistetski poshuki: zbirnik naukovih prats. Vipusk 1. Cumi: FOP Tsoma*, 71-76.
16. Ragozina V. V. (2020). Ruchna vmilist ditey rannogo viku v obrazotvorchiy diyalnosti: sutnist ta komponenti [Manual skill of young children in art: essence and components]. *Suchasniy vihovniy protses : sutnist ta innovatsiyniy potentsial: materiali zvit. nauk. - prakt. konf. I-tu problem vihovannya NAPN Ukrayini za 2019 rik. Za red. I. D. Beha, R. V. Malinoshevskogo. Vip. 8. Ivano-Frankivsk, NAIR*, 226 – 230.
17. Ragozina V. V. (2020). Yak sprostiti organizatsiyu hudozhnoyi diyalnosti malyukiv [How to simplify the organization of children's artistic activities]. *Vihovatel-metodist doshkilnogo zakladu*, 12, 6 – 7.

Стаття надійшла до редакції 05.10.2021.

Стаття прийнята до публікації 07.10.2021.

Victoria Ragozina,

PhD in Pedagogy,

Institute of Problems on Education of the NAES of Ukraine,

Kyiv

TECHNOLOGY OF PEDAGOGICAL SUPPORT OF ARTISTIC AND AESTHETIC DEVELOPMENT OF CHILDREN OF EARLY AGE IN THE CONDITIONS OF INSTITUTIONS OF PRESCHOOL EDUCATION

Abstract. *The article deals with the technology of pedagogical support of artistic and aesthetic development of a child of early age in the educational process in institutions of preschool education as a system of interconnected components that contribute to the gradual development of the process of artistic and aesthetic development of the child of early age in art. There is a direct dependence of physical, mental and personal development of children of early age on adults and their participation in children's lives, Therefore, the author emphasizes the need for a teaching approach as pedagogical support when the child is an equal partner of the*

educator, who creates conditions for children's development in their significant activities based on partnership and cooperation.

The pedagogical conditions implemented by the technology implemented in the educational process of institutions of preschool education of Sumy city and Sumy region (2020-2021) are determined based on specially developed content, forms and methods of educators' work with children of early age aimed at the development of their artistic perception, identification of aesthetic emotions in the varieties of artistic and aesthetic art.

The content of educators' work during the three stages of the formative experiment is presented. At the preparatory-organizational stage, training of educators to work in groups of children of early age was initiated. To achieve that goal, educators were introduced to modern scientific approaches to the development of children of early age as well as the course of art and technology of artistic and aesthetic development of children, in particular, perception and discussion of works of art, etc. The attention is paid to the reorganization of the developmental environment in groups of early age according to current principles (labelling of the environment for children, sound and visual signals, etc.), the introduction of up-to-date educational and methodological support. At the technological stage, monthly maps of support of art activities of children of early age with the dominants of formative work for each month, formats of children's activities during the day were developed in order to ensure the systematic and consistent pedagogical influence. At the productive stage, positive changes were evident in all participants of the educational process (children, educators and parents).

Key words: *technology of pedagogical support, artistic and aesthetic development, children of early age, institutions of preschool education.*

Рагозіна Вікторія, *провідний науковий співробітник лабораторії дошкільної освіти і виховання Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України, кандидат педагогічних наук (Київ, Україна)*

Технологія педагогічного супроводу художньо-естетичного розвитку дітей раннього віку в умовах закладів дошкільної освіти

Victoria Ragozina, *Senior Research Scientist of Preschool Education and Urbringing of the Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, PhD in Pedagogy (Kyiv, Ukraine)*

Technology of pedagogical support of artistic and aesthetic development of children of early age in the conditions of institutions of preschool education

e-mail: vlavian@ukr.net